

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-1>

УДК 338.48

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ПОСИЛЕННЯМ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ПРИКОРДОННІ

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF EXCURSION ACTIVITIES IN CONNECTION WITH THE STRENGTHENING OF INTEGRATION PROCESSES ON THE UKRAINIAN-POLISH BORDER

Лисюк Тетяна Василівнакандидат педагогічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1629-9652>**Терещук Оксана Степанівна**кандидат географічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8131-1270>**Білецький Юрій Валентинович**кандидат біологічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0477-4196>**Lysiuk Tetiana, Tereshchuk Oksana, Biletsky Yuri**

Lesya Ukrainka Volyn National University

У статті проведено аналіз організації екскурсійної діяльності в аспекті посилення інтеграційних процесів на українсько-польському прикордонні. Досліджено основні вектори розвитку екскурсійної діяльності в Україні, які розвиваються у напрямку розширення співробітництва та нарощування потенціалу, відповідності до ринкових тенденцій організації екскурсійної діяльності, активізації вагомості впливу екскурсійної діяльності на розвиток культурного, стійкого, відповідального, доступного і етичного внутрішнього та міжнародного туризму. У зв'язку із загостренням конкуренції на внутрішньому ринку екскурсій запропоновано зацікавити місцевими маршрутами гостей з-за кордону, насамперед з Республіки Польща. Ця країна, особливо за останні місяці посилення агресії України з Росією активно пропагує зацікавленість пам'ятками епохи пізнього середньовіччя й ренесансу, а також більш сучасних періодів. Як приклад запропоновано розробку екскурсійних маршрутів польськими замками і резиденціями – на зразок аналогічних за змістом й рентабельних маршрутів, що експлуатуються за кордоном. Розроблено інноваційні екскурсійні продукти замками й резиденціями історичної Волині за маршрутами організованими за принципом територіальної близькості екскурсійних об'єктів. Наведено перелік основних пунктів п'яти маршрутів польськими замками і резиденціями Волині. Враховуючи туристично-екскурсійний потенціал України визначено пріоритетні напрямки розвитку екскурсійної діяльності.

Ключові слова: екскурсійна діяльність, інноваційний екскурсійний продукт, екскурсійний маршрут, інтеграційний процес, туризм.

The article analyzes the organization of excursion activities in the aspect of strengthening integration processes on the Ukrainian-Polish border. The main vectors of the development of excursion activities in Ukraine, which are developing in the direction of expanding cooperation and building potential, compliance with market trends in the organization of excursion activities, and intensifying the impact of excursion activities on the development of cultural, sustainable, responsible, accessible and ethical domestic and international tourism, have been studied. In connection with the intensification of competition in the domestic excursion market, it is proposed to interest guests from abroad, primarily from the Republic of Poland, in local routes. This country, especially in recent months of increasing aggression of Ukraine with Russia, is actively promoting interest in monuments of the late Middle Ages

and Renaissance, as well as more modern periods. As an example, the development of excursion routes through Polish castles and residences is proposed, similar to similar in content and cost-effective routes operated abroad. Innovative excursion products have been developed through the castles and residences of historical Volyn along routes organized according to the principle of territorial proximity of excursion objects. A list of the main points of five routes through Polish castles and residences in Volhynia is given Taking into account the tourism and excursion potential of Ukraine, the priority directions of the development of excursion activities have been determined. It was determined that the Republic of Poland, as one of Ukraine's closest neighbors, an EU member state that has the longest border with our country, and as a strategic partner of Ukraine, is at the same time the most important international partner from the point of view of Ukraine's implementation of cross-border cooperation, in particular, its integral part – tourism and excursion interaction. Along with other components, the cross-border cooperation of Ukraine and the Republic of Poland in the field of tourism and excursions is the means by which the neighboring states are more able to solve their own political and economic tasks in the conditions of the new realities of the war unleashed by Russia. It has been proven that the difficult situation today unites Ukraine and Poland in many cases to jointly approach the formation and implementation of the policy of good neighborliness, in particular, in terms of tourism and excursion activities.

Keywords: excursion activity, innovative excursion product, excursion route, integration process, tourism.

Постановка проблеми. На сучасному етапі інтерес до України у світі просто шалений і ми його обов'язково маємо перетворити на потужний потік екскурсантів. Проте, зміна характеру внутрішнього туризму в Україні після війни з РФ неминуча, і на післявоєнне відновлення знадобиться деякий час. Коли закінчиться війна, і ми почнемо все відновлювати, зрозуміло, що внутрішній туризм економічно дуже «просяде». Звичайно, з часом він відновиться і дещо зміниться. Багато туристів будуть відвідувати ті місця, які вже стали символами цієї війни. Якщо досі люди подорожували місцями козацької слави – Холодний Яр, Хортицю, – то до них додадуться місця нашої нинішньої війни.

За таких умов, важливо вже зараз створювати подібні екскурсійні програми, щоб туристи розуміли, що сталося, і розповідали про боротьбу України і перемогу своїм дітям і онукам.

Деякі види екскурсійного туризму в Україні будуть деякий час недоступні, про пляжний туризм на якийсь час доведеться забути, оскільки триватиме розмінування. З іншого боку, є надія сподіватися, що кількість пляжів після війни відновиться до рівня початку 2014 року, враховуючи і пляжі Криму.

Зараз війна змушує людей «подорожувати» (втікати у більш тихі місця) по країні та шукати прихистку по усьому світу. Така ситуація нас ще більше об'єднує. Якими словами вдячності звернутися до сусідньої Польщі? Скільком діткам, мамам, людям похилого віку, які залишили свої будинки через війну ця країна надала житло, їжу, усе необхідне для життя? Польща прийняла до 3 млн українців, які вимушено залишили батьківщину, рятуючись від війни, і зараз робить усе, щоб вони не почувалися біженцями. Жодних слів

не вистачить для того, щоб висловити нашу щирю вдячність усьому польському народові та його уряду за неоціненну допомогу українцям. Скільки тимчасово переміщених осіб уже повернулося з інших країн? А скільки нових друзів приїде до них?

Отож, вельми актуальним питанням сьогодні є розробка інноваційних екскурсійних турів, які зацікавлять місцевими маршрутами гостей з-за кордону, насамперед з Республіки Польща.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підстави методології у галузі теорії та практики організації екскурсійної діяльності закладено у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників, які покладено в основу цього дослідження. Серед них виділимо доробки В. Бабарицької, Б. Ємельянова, Г. Лескової, В. Квартальнова, А. Ковальчука та інших.

Формулювання цілей статті. Обґрунтувати особливості організації екскурсійної діяльності в аспекті посилення інтеграційних процесів на українсько-польському прикордонні; розробити інноваційні екскурсійні маршрути польськими замками і резиденціями Волині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Один з бізнес-напрямків, який постраждав найбільше під час війни – це екскурсійний туризм. З початку повномасштабної війни частина туристичних підприємств закрилась, інші переорієнтували свою діяльність на волонтерство – використовували свої автобуси для евакуації біженців, залучали зв'язки, щоб організувати закупівлю гуманітарної допомоги з-за кордону. З приходом війни багато власників туристичних підприємств перетворили свої офіси на волонтерські штаби. І замість екзотичних турів працівники компаній відправляють сухпайки та ліки

на фронт. Відновлювати діяльність багато туристичних агенцій до завершення бойових дій в Україні не планують, але туристичні компанії, які спеціалізуються на коротких турах Україною, уже кілька тижнів як відновлюють свою основну туристичну діяльність [11].

Втім протягом останніх кількох тижнів, почали з'являтися запити на екскурсії: спочатку у межах Львова, потім десь неподалік у горах, а зараз по усій Західній Україні. Нещодавно також відновились екскурсійні тури в музеї та замки, які тривалий час залишались закритими.

У зв'язку із загостренням конкуренції на внутрішньому ринку екскурсій пропонуємо зацікавити місцевими маршрутами гостей з-за кордону, насамперед з Республіки Польща. Ця країна, за останні роки посилення агресії України з Росією, а особливо зараз під час війни РФ активно пропагує зацікавленість

пам'ятками епохи пізнього середньовіччя й ренесансу, а також більш сучасних періодів.

Важливою складовою культурологічного туризму є сентиментальні подорожі, мета яких полягає у відвіданні етнічних місцевостей: пам'ятних, сакральних, історичних і культурологічних об'єктів, що пов'язані з історією й родинними традиціями різних національних і релігійних груп [5].

Завдяки ініціативам міжнародної спільноти, чимало об'єктів сентиментального туризму в регіоні доведено до належного стану, врятовано пам'ятки й інші культурні цінності, проте більшість таких об'єктів потрібно забезпечити рекламно-промоційною кампанією й відповідною інфраструктурою послуг, створити єдину програму їх використання. Чимало пам'яток надалі вимагає коштів на реконструкцію та адаптацію для цілей сентиментального туризму [6].

Таблиця 1

Маршрут 1. Луцьк–Олика–Клевань–Новомалин–Острог–Тайкури–Шпанів–Луцьк

Луцьк	«Дім шляхетський» – будівля XVII ст., на території Луцького замку, збудований Юзефом Чарторийським
Олика	Замок князів Радзивілів (1564 р.) – палац, бастіони, Луцьк брама
Клевань	Замок князів Чарторийських
Цурків	Двір Більської XIX ст.
Урвенна	Палац Порчинських 1827 р.
Мізоч	Залишки резиденції Дунін-Карвіцьких XIX ст. (руїни оранжереї)
Новомалин	Рештки замку XIV ст., каплиця родини Сосновських (XIX ст.)
Острог	Острозький замок (від XIV ст.)
Тайкури	Фрагмент мурів замку Вишневецьких (XVII ст.)
Шпанів	Залишки резиденції Радзивілів (флігель XIX ст., офіцина)

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Таблиця 2

Маршрут 2. Любомль–Машів–Луків–Ружин–Велицьк–Голоби–Затурці–Забороль–Берестечко–Млинів–Луцьк

Любомль	Резиденція Браницьких XVIII ст.
Машів	Рештки палацу Сівінських XIX ст., (садибний будинок)
Луків	Вали замку XVI ст, резиденція Мянчинських XVIII ст. (палац, парк)
Ружин	Руїни маєтку Семяновських XIX ст.
Велицьк	Залишки маєтку Сапегів XVIII ст.
Голоби	Резиденція Ярузельських (XVIII ст.) – надбрамний будинок, концертна зала, оранжерея, барокові скульптури)
Затурці	Садиба Ліпінських XIX ст., (будинок, музей)
Забороль	Залишок маєтку Чернецьких (XVII ст.)

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Як приклад пропонуємо розробку екскурсійних маршрутів польськими замками і резиденціями – на зразок аналогічних за змістом й рентабельних маршрутів, що експлуатуються за кордоном.

Нами пропонуються екскурсії замками й резиденціями історичної Волині за маршрутами організованими за принципом територіальної близькості екскурсійних об'єктів. Нижче наведено перелік основних пунктів п'яти маршрутів польськими замками і резиденціями Волині [3].

Звісно, щодо екскурсій замками і резиденціями, то підготовка більшості з них для відвідання та прийому іноземних туристів значно поступається європейським взірцям – немає доступних для огляду експонатів, а прилеглі території не впорядковано, бракує обслуговуючого забезпечення й нічліжно-гастрономічної бази відповідного рівня. Більшість замкових споруд потребує пристосування до комплексного використання. Необхідно укомплектувати музеї, забезпечити ночівлю

та харчування для екскурсантів, розвинути конференційну діяльність. Практичний досвід такої діяльності мають комплекси замково-палацових об'єктів і резиденцій у Польщі, Німеччині та інших європейських країнах [7].

В умовах загострення конкуренції на місцевому ринку туристичних послуг перспективними напрямками розвитку екскурсійної діяльності є пропозиція нових маршрутів, орієнтованих на цільові сегменти споживачів, а також використання переваг прикордонного положення регіону [1].

Отже, на місцевому ринку переважають типові пропозиції – екскурсії Луцьком і територією Волині, які різняться лише вартістю.

Серед усіх пропозицій туристичних підприємств найбільш популярні паломницькі та пізнавальні, пов'язані із відвідуванням відомих історичних об'єктів екскурсійні маршрути, а також комбіновані [8; 9; 10].

Оферта екскурсій дуже подібна у всіх місцевих туроператорів. На сьогодні відсутні

Таблиця 3

Маршрут 3. Луцьк–Дубно–Білокриниця–Великі Березці–Кременець – Вишнівець–Шумськ–Луцьк

Дубно	Дубенський замок князів Острозьких...
Білокриниця	Резиденція XVI ст., палац.
Великі Березці	Маєток Марціна Тарновського XIX ст.
Кременець	Кременецький замок, будинок родини Словацьких, палац Кароліни Дзембовської
Вишнівець	Резиденція князів Вишневецьких (палац, музей, брами, оборонні стіни, католицький цвинтар)

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Таблиця 4

Маршрут 4. Луцьк–Любешів–Володимирець–Тинне–Березне–Зірне–Губків–Корець–Гоща–Луцьк

Любешів	Резиденція Міхала Серваца Вишневецького (брама, рештки стін, парк)
Володимирець	Парк з валами замку Четвертинських XVII ст, палац графа Вінценти Юзефа Красицького 1827 р.
Тинне	Палац XIX ст.
Березне	Деддропарк, двоповерховий класицистичний павільйон маєтку Коженювських
Зірне	Рештки резиденції Малинських XIX ст. (водонапірна башта, садибні будинки)
Великі межирічі	Палац Стецьких XVIII ст.
Губків	Руїни замку XV ст.
Корець	Руїни замку XVI ст., резиденція Юзефа Климента Чарторийського (рештки стін, палацова брама), палац Чарторийського 1788 р.
Гоща	Палац Станіслава Ленкевича–Валевських XVIII ст

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Таблиця 5

**Маршрут 5. Луцьк–Горохів–Берестечко–Ільпибоки–Смордва–Млинів–
Дубно–Остріжець–Луцьк**

Горохів	Залишки маєтку Стройновських
Берестечко	Залишки маєтку князів Пронських, палац (1805 р.), двір Замойських, обеліск Александра Пронського
Ільпибоки	Залишки маєтку Стжельницьких XVIII ст. (офіцина)
Смордва	Залишки маєтку Лєдуховських XVIII ст. (офіцина з портиком)
Млинів	Магнатська резиденція 1785 р. (темплум, руїни філософського будинку, флігель, музей)
Дубно	Дубенський замок князів Острозьких XV–XVI ст., Державний історико-архітектурний заповідник: палац Любомирських, флігель, оборонні мури, бастионні каземати, Луцька брама
Остріжець	Маєток Ромуальда Лєдуховського 1840 р. (палац, офіцина, парк)

Джерело: побудовано автором на основі [3]

унікальні маршрути – як з географічної, так і тематичної точок зору.

З метою розширення спектру пропозицій екскурсійних маршрутів пропонуємо включити до переліку об'єктів розташовані на території сусідньої Рівненської області архітектурні й сакральні пам'ятки, пов'язані спільною історією Великої Волині [2; 3; 4].

У результаті аналізу попиту й потреб потенційних туристів Луцька, а також гостей міста нами запропоновано розроблену екскурсію «Волинські святині Рівненщини» за маршрутом Луцьк–Клевань–Пересопниця–Дермань–Острог–Межиріч–Луцьк, яка при порівнянні та нижчій з іншими туроператорами й за подібними маршрутами вартості має переваги [3].

У зв'язку із перспективами розвитку співробітництва на території українсько-польського прикордоння, активного розширення торгово-економічних, освітніх і культурних зв'язків, що сприятиме зацікавленості гостей з Польщі у пропозиції спеціально орієнтованих турів, нами пропонуються екскурсії замками й резиденціями історичної Волині за маршрутами організованими за принципом територіальної близькості екскурсійних об'єктів [10]. У ці екскурсії закладена історична складова для того, щоб краще пояснити людям ті періоди, які пережила Галичина, колись завойована комуністами. Наприклад, екскурсанти будуть розповідати про такі самі звірства в 1939–1941 роках, які зараз ми бачили в Бучі, Ірпені, Маріуполі, Харкові та інших містах і селах. На жаль, біль однаковий у всіх українців.

Висновки. Отож, ми впевнені, що після війни, коли не тільки на сході чи півдні Укра-

їни, а й на усій території стане безпечно, будемо розвивати екскурсійний туризм. Ми створимо нові екскурсії, із новим змістом, аби туди поїхали туристи. Вважаємо за необхідне створити своєрідні маршрути пам'яті. Наразі потрібно зрозуміти, чого ми хочемо: залишити якісь спогади про те, що відбулося, чи зробити нові міста без жодної згадки. На нашу думку, на початку актуальними будуть маршрути, пов'язані з війною і знаковими післявоєнними локаціями. Це те, що стосуватиметься пізнавального туризму – «відвідати та побачити на власні очі». Далі нам потрібно буде показати, що ми ще можемо запропонувати.

До прикладу візьмемо Хорватію, яка пережила війну і страшенні руйнування. Але сьогодні туристи туди їдуть відпочивати не як у післявоєнну державу. З іншого боку, є Польща, до якої чимало людей досі їздить з метою відвідати маршрути пам'яті жертв злочинів нацистського режиму. Війна в Україні – теж про злочини, але вже російського режиму. Та паралельно ми будемо показувати й іншу Україну – гостинну, з неймовірною природою, старовинною культурою та неповторною смачною їжею, українським червоним борщем.

Для гостей, які відвідують західну Україну зараз, на туристичних об'єктах та екскурсійних маршрутах необхідно передбачити можливість захисту у разі повітряних тривог.

Після війни туризм зміниться у будь-якому разі. Зміниться підхід до містобудування, необхідно буде враховувати на туристичних об'єктах моменти з укриттями, у музеях мають з'явитися повноцінні плани евакуації цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Екскурсійний супровід, промоційні та сувенірна продукція: як впродовж року працював Центр туристичної інформації та послуг. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/publications/ekskursiinyi-suprovid-promotsiini-zakhody-ta-suvenirna-produktsiia-iaak-vpodovzh-roku-pratsiuvav-tsentur-turystychnoi-informatsii-ta-posluh> (дата звернення: 03.06.2022).
2. Індустрія туризму й сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : матеріали II міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 80-річчя Волинського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк, 28 жовтня 2020 р.) / відпов. ред. Л. В. Ільїн. Луцьк : ПП Іванюк, 2020. 234 с.
3. Волинь унікальна. URL: <http://tourism.volyn.ua/ua/Events.html>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 03.06.2022).
5. Культура і туризм в умовах COVID 19: нові реалії. URL: <http://dialog.lviv.ua/kultura-i-turizm-v-umovah-covid-19-novi-realiyi/> (дата звернення: 03.06.2022).
6. Нepochatenko B. COVID-19 і туризм: аналіз ситуації та економічні шляхи виходу з кризи. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8079> DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.52> (дата звернення: 03.06.2022).
7. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf> (дата звернення: 03.06.2022).
8. Поширення корона вірусу: безвихідь чи поштовх до розвитку? URL: <https://hromadske.volyn.ua/poшыrennia-koronavirusu-bezvykhid-chy-poshtovkh-dlia-rozvytku/> (дата звернення: 03.06.2022).
9. Туристична галузь Волині зазнала значних збитків через карантин. URL: <http://www.volynpost.com/news/171020-turystychna-galuz-volyni-zaznala-znachnykh-zbytkiv-cherez-karantyn> (дата звернення: 03.06.2022).
10. Центр туристичної інформації та послуг. URL: <http://visitlutsk.com/page/ua/tourist-information-centre>.
11. Сущенко Р. Карантин. Як світ рятує туристичну галузь. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3090351-karantin-ak-svit-ratue-turistichnu-galuz.html>. (дата звернення: 03.06.2022).

REFERENCES:

1. Ekskursiinyi suprovid, promotsiini zakhody ta souvenirna produktsiia: yak vpodovzh roku pratsiuvav Tsentur turystychnoi informatsii ta posluh. Available at: <https://www.lutskrada.gov.ua/publications/ekskursiinyi-suprovid-promotsiini-zakhody-ta-suvenirna-produktsiia-iaak-vpodovzh-roku-pratsiuvav-tsentur-turystychnoi-informatsii-ta-posluh> (accessed 03 June 2022).
2. Industriia turizmu y sfera hostynnosti v Ukraini ta sviti: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku: materialy II mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii z nahody 80-richchia Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukraiky (m. Lutsk, 28 zhovtnia 2020 r.) / vidpov. red. L. V. Ilin. Lutsk: PP Ivaniuk, 2020. 234 p.
3. Volyn is unique (2022). Available at: <http://tourism.volyn.ua/ua/Events.html> (accessed 03 June 2022).
4. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennya. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (accessed 03 June 2022).
5. Kultura i turizm v umovakh COVID 19: novi realii. Available at: <http://dialog.lviv.ua/kultura-i-turizm-v-umovah-covid-19-novi-realiyi/> (accessed 03 June 2022).
6. Nepochatenko V. (2022) COVID-19 and tourism: analysis of economic situation and ways out of crisis", *Efektivna ekonomika* [Online], vol. 7. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8079> (accessed 03 Jun 2022). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.52>.
7. Pandemiia COVID-19 ta yii naslidky u sferi turizmu v Ukraini. Available at: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf> (accessed 03 June 2022).
8. Poshyrennia korona virusu: bezvykhid chy poshtovkh do rozvytku? Available at: <https://hromadske.volyn.ua/poшыrennia-koronavirusu-bezvykhid-chy-poshtovkh-dlia-rozvytku/> (accessed 03 June 2022).
9. Turystychna haluz Volyni zaznala znachnykh zbytkiv cherez karantyn. Available at: <http://www.volynpost.com/news/171020-turystychna-galuz-volyni-zaznala-znachnykh-zbytkiv-cherez-karantyn> (accessed 03 June 2022).
10. Tourist Information and Services center (2022). Available at: <http://visitlutsk.com/page/ua/tourist-information-centre/> (accessed 03 June 2022).
11. Sushchenko R. (2022) Quarantine. How the world saves the tourism industry. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3090351-karantin-ak-svit-ratue-turistichnu-galuz.html> (accessed 03 June 2022).